

บทที่ 4

การทำกิจกรรมในครัวเรือน

กิจกรรมในครัวเรือนถือได้ว่าเป็นกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ เพราะเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้ด้วยตนเองภายในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้ว่า อย่างน้อยที่สุดตนเองก็ยังมีคุณค่าต่อสมาชิกในครัวเรือนของตน ตามแนวความคิดของ Susanne S. Robb (1984: 78-79) นั้นถือว่า กิจกรรมในครัวเรือนจัดเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยลำพัง (Solitary Activity) กิจกรรมประเภทนี้ นอกจากจะช่วยส่งเสริมสภาพของผู้สูงอายุแล้วยังทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกและส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต ในบทที่ 4 นี้ศึกษาความสัมพันธ์โดยใช้วิธีวิเคราะห์การจำแนกหมู่ (Multiple Classification Analysis หรือ MCA) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในระดับ 2 ตัวแปร เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยทดสอบด้วยค่า F และตั้งความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนขั้นตอนที่สอง เป็นการนำตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติมาทำการทดสอบด้วยวิธีวิเคราะห์การจำแนกหมู่อีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของผลการศึกษานี้

ตัวแปรอิสระหรือปัจจัยหลักที่นำมาศึกษาด้วยวิธีวิเคราะห์การจำแนกหมู่ ประกอบด้วย ปัจจัยทางประชากร ซึ่งได้แก่ เพศ อายุและสถานภาพสมรส ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจและสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือน ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้างครัวเรือนและการอยู่อาศัยร่วมกับบุตร ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ สภาวะสุขภาพ ส่วนตัวแปรตาม (ตารางที่ 3) มาจัดกลุ่มใหม่ให้เป็นตัวแปรประเภทวิ (Dummy หรือ Dichotomous Variable) ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้กับวิธีวิเคราะห์การจำแนกหมู่ ดังนั้น จะได้กลุ่มของการทำกิจกรรมในครัวเรือนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ทำกิจกรรมในครัวเรือน (รวมกลุ่มผู้สูงอายุ

ที่ทำงานกิจกรรมในครัวเรือนน้อย ทักษะปานกลางและทักษะมากเข้าด้วยกัน) และไม่ทำงานใดๆ เลย ซึ่งผลการศึกษาที่มีรายละเอียด ดังนี้

1. ลักษณะภูมิหลังทางประชากร

1.1 เพศ ลักษณะทางเพศของบุคคล มีผลกระทบต่อความถนัดที่ทำให้ชายและหญิงทำงานได้แตกต่างกัน จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ส่วนใหญ่พบว่า เพศหญิงมีความสามารถในการทำงานต่างๆ ภายในบ้านมากกว่าเพศชายและถือเป็นหน้าที่หลักที่ต้องรับผิดชอบ ส่วนเพศชายจะมีความสามารถในการทำมาหากินประกอบอาชีพมากกว่า

เพศหญิง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการทำงานในครัวเรือน (ตารางที่ 21) ปรากฏว่า เพศหญิงทำงานในครัวเรือนคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย เปรียบเทียบร้อยละ 54.0 กับร้อยละ 44.0 ทั้งนี้เนื่องจาก โดยทั่วไปแล้วถือว่าเพศชายเป็นผู้นำ มีหน้าที่หลักในการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงจะมีหน้าที่หลักในการเป็นแม่บ้าน ดูแลงานบ้านงานเรือนให้เรียบร้อย ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ภายในบ้านส่วนใหญ่จึงอยู่ในความรับผิดชอบของเพศหญิง และเมื่อทดสอบด้วยค่า F ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

เพราะฉะนั้น เพศก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำงานของครัวเรือน โดยผู้สูงอายุเพศหญิงทำงานในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.2 อายุ อายุกับความสามารถทางหน้าที่ของร่างกายนั้นมีความสัมพันธ์อันลักษณะแปรผกผัน เนื่องจากเมื่ออายุมากขึ้น อวัยวะต่างๆ ของร่างกายเสื่อมสภาพลง ไม่สามารถทำงานให้ได้ตามปกติ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ความต้องการในการทำงานใดๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนลดลง (นิศา ชูโต, 2525: 3-30) ผู้สูงอายุจึงทำงานได้น้อยลง ซึ่งรวมถึงการทำงานในครัวเรือนด้วย

ผลการศึกษาในตารางที่ 21 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า อายุของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการทำงานในครัวเรือน กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปี จะทำงานในครัวเรือนเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 65-69 ปีและ 70 ปีขึ้นไป เปรียบเทียบร้อยละ 60.0, 53.0 และร้อยละ 39.0 ตามลำดับ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ

น้อยกว่า ร่างกายยังคงมีความแข็งแรง ทำให้สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในบ้านได้มากกว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากซึ่งร่างกายเสื่อมโทรมลง และเมื่อทดสอบด้วยค่า F ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปและยอมรับตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ น้อยกว่าทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า

1.3 สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถบ่งชี้ถึง ประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตครอบครัว ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรส จะมีคู่ของตนคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และแบ่งเบาภาระต่างๆ ภายในบ้าน ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นโสด หม้าย หย่าหรือแยกกันอยู่ เมื่อขาดคู่ ของตนไป ย่อมจำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบงานภายในบ้านมากกว่าผู้ที่อยู่กับคู่สมรส

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการทำกิจกรรมใน ครัวเรือน (ตารางที่ 21) ปรากฏว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังอยู่กินกับคู่สมรส ทำกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (โสด หม้าย หย่าหรือแยก กันอยู่) เปรียบเทียบร้อยละ 54.0 กับร้อยละ 45.0 ซึ่งภายหลังทดสอบด้วยค่า F ที่ระดับความมี นัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

การที่ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสทำกิจกรรมของครัวเรือนมากกว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ อาจมีสาเหตุมาจาก ในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส กำลังสมรส ยังประกอบไปด้วยสมาชิกอื่นอีกหลายคน ซึ่งได้แก่ บุตรหลานของผู้สูงอายุ ทำให้มี กิจกรรมต่างๆ ในบ้านค่อนข้างมาก ผู้สูงอายุจึงต้องช่วยเหลือและร่วมรับผิดชอบกิจกรรมของ ครัวเรือนเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ ต่างจากผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ หากต้องใช้ชีวิต เพียงลำพังคนเดียว ก็จะรับผิดชอบงานในบ้านเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น แต่สำหรับผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ ยังคงอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่น การขาดคู่สมรสจะทำให้ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิตและส่งผลให้ทำ กิจกรรมต่างๆ ลดลง ดังเช่นที่ จรัสวรรณ เทียนประภาสและพัชรี ตันศิริ (2533: 9) ได้กล่าว ไว้ว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสจะขาดที่ปรึกษา ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางสุขภาพ กายและสุขภาพจิต นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้น้อยลงด้วย

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสทำกิจกรรมใน ครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสด หม้าย หย่าหรือแยกกันอยู่ เป็นไปตามสมมติฐาน

ที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

2. ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ

2.1 การทำงานเชิงเศรษฐกิจ การทำงานเชิงเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สามารถกำหนดฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัว ผู้ที่ทำงานประกอบอาชีพจะได้รับยกย่องว่ามีความสำคัญ มีอำนาจและมีบทบาทอย่างมากในครัวเรือน ผู้สูงอายุก็เช่นเดียวกัน หากยังคงทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ก็จะได้รับคามยำเกรงจากสมาชิก ได้รับการยอมรับนับถือและไม่จำเป็นต้องมารับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้าน

ผลการศึกษานิตยสารที่ 21 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจทำกิจกรรมของครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ และเมื่อพิจารณาเฉพาะผู้สูงอายุที่ทำงาน ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมทำกิจกรรมของครัวเรือนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม (เปรียบเทียบร้อยละ 60.0 กับร้อยละ 61.0) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะผู้สูงอายุที่ยังต้องประกอบอาชีพในวัยชรา นั้น อาจมีฐานะยากจน จึงยังไม่สามารถวางมือจากการทำงานได้ หรือนอกจากฐานะยากจนแล้ว ในครัวเรือนยังประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนมาก ทำให้ไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะหาผู้ช่วยหรือจัดหาอุปกรณ์อำนวยความสะดวกมาช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้านและต้องร่วมกันรับผิดชอบทำเองทั้งหมด ต่างจากผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานใดๆ ในวัยชรา ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวย่อมอยู่ในระดับที่ผู้สูงอายุสามารถวางมือจากการทำงานได้และมีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะจัดหาผู้ช่วยหรือเครื่องอำนวยความสะดวกมาช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้าน และเมื่อทดสอบด้วยค่า F ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

เพราะฉะนั้น ตัวแปรการทำงานเชิงเศรษฐกิจมีผลต่อการทำกิจกรรมในครัวเรือน โดยผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ เป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน การมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างสุขสบายนั้นขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนด้วยประการหนึ่ง ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีกำลังทรัพย์เพียงพอในการจัดหาเครื่องทุ่นแรงหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกมาใช้ในครอบครัวของตน สมาชิกที่อยู่ในครัวเรือนรวมทั้งผู้สูงอายุ จึงไม่จำเป็นต้องทำกิจกรรมต่างๆ

ในบ้านด้วยตนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนกับการทำกิจกรรมในครัวเรือน (ตารางที่ 21) ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจต่ำกว่ากิจกรรมของครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจปานกลางและสูง เปรียบเทียบร้อยละ 53.0, 48.0 และร้อยละ 43.0 ตามลำดับ แต่เมื่อทดสอบด้วยค่า F ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีปัจจัยเกื้อหนุนเพียงพอที่จะแสวงหาอุปกรณ์อำนวยความสะดวกมาช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ ภายในบ้าน ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงสามารถใช้ชีวิตในบั้นปลายได้อย่างสุขสบาย ไม่ต้องรับผิดชอบทำการงานต่างๆ ภายในบ้านมากนัก ดังนั้น จึงสามารถสรุปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจดีทำกิจกรรมในครัวเรือนต่ำกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะเศรษฐกิจไม่ดี

3. ลักษณะภูมิหลังทางสังคม

3.1 เขตที่อยู่อาศัย เขตที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนกำหนดความรับผิดชอบต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างในลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมของแต่ละเขตที่อยู่อาศัย ส่งผลให้บุคคลดำเนินชีวิตรวมทั้งประกอบกิจกรรมแตกต่างกัน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยและการทำกิจกรรมในครัวเรือนยังไม่เด่นชัด ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ (ตารางที่ 21) ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำกิจกรรมของครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 54.0 ในขณะที่เขตชนบท ทำกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 49.0 และภายหลังทดสอบความมีนัยสำคัญด้วยค่า F ที่ระดับ 0.05 พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ

การที่ผู้สูงอายุในเขตเมืองทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท อาจเป็นเพราะสังคมเมืองนั้นเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน ผู้ที่จะอาศัยอยู่ได้จำเป็นต้องทำตัวให้เป็นบุคคลมีประโยชน์ โดยเฉพาะเมื่ออายุมากขึ้นที่ไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพต่อไปได้และต้องอยู่ในความอุปการะดูแลของบุตรหลาน ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องแบ่งเบาภาระของครอบครัว

ด้วยการช่วยทำงานต่างๆ ภายในบ้านเท่าที่จะสามารถกระทำได้ ต่างจากสังคมในชนบท ซึ่งจะให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ ยกย่องว่าเป็นผู้มีประสบการณ์และมีความสำคัญ เมื่อแก่ตัวลง ลูกหลานจะเลี้ยงดูให้อยู่อย่างสุขสบาย ไม่ต้องรับผิดชอบงานต่างๆ ภายในบ้าน หากต้องการช่วยเหลือก็อาจเป็นการช่วยแบ่งเบาเพียงเล็กน้อย หรือเป็นครั้งคราว มิได้กระทำเป็นประจำหรือทำเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาคณะอนุกรรมการการศึกษาวัฒนธรรมและกิจการเพื่อผู้สูงอายุ (2528: 65) ที่พบว่า ผู้สูงอายุในเขตเมืองใช้เวลาในการทำงานบ้านมากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำงานกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3.2 โครงสร้างของครัวเรือน โครงสร้างของครัวเรือนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญเช่นกันต่อการทำกิจกรรมในครัวเรือน เนื่องจากครัวเรือนขยายมีลักษณะเป็นทั้งหน่วยการผลิตและการบริโภค จึงจำเป็นต้องมีสมาชิกหลายคนเพื่อช่วยกันทำงาน ทุกคนที่อยู่ในครัวเรือนขยายนอกจากจะรับผิดชอบในการทำมาหากินแล้ว ยังต้องช่วยกันรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ ภายในครอบครัวของตน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนขยายสามารถช่วยงานในครอบครัวได้หลายอย่าง อาทิเช่น ทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ช่วยเลี้ยงหลาน ช่วยเฝ้าบ้าน เป็นต้น (คณะอนุกรรมการการศึกษาวัฒนธรรมและกิจการเพื่อผู้สูงอายุ, 2528: 138) ส่วนครัวเรือนเดี่ยวนั้น นอกจากจะมีสมาชิกจำนวนน้อยแล้ว แต่ละคนมักประกอบธุรกิจการงานนอกบ้าน ดังนั้น เวลาที่จะนำมาประกอบกิจกรรมในครอบครัวของตนจึงมีไม่มาก ประกอบกับมีหน่วยสังคมอื่นทำหน้าที่รองรับ สมาชิกในครัวเรือนเดี่ยวซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุ จึงไม่จำเป็นต้องรับภาระทำกิจกรรมในครัวเรือนทั้งหมด

สำหรับผลการศึกษานิตยสารที่ 21 ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยวทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยาย โดยคิดเป็นร้อยละ 66.0 และร้อยละ 41.0 ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ครัวเรือนเดี่ยวนั้นประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนน้อยกว่าครัวเรือนขยาย ทำให้ผู้รับผิดชอบงานภายในบ้านของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยวมีน้อยกว่า สมาชิกคนหนึ่งๆ ในครัวเรือนเดี่ยวจึงจำเป็นต้องทำงานหลายอย่าง

ในขณะที่สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยาย จะมีญาติพี่น้องอื่นๆ รวมอยู่ด้วย ทำให้มีผู้ช่วยแบ่งเบาภาระจำนวนมากกว่า การทำกิจกรรมต่างๆ ในบ้านของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนขยายจึงมีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยว

เพราะฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า โครงสร้างของครัวเรือนมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของครัวเรือน โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดี่ยวทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนขยาย ซึ่งมีทิศทางตรงข้ามกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานในเบื้องต้น

3.3 การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร คำนิยมโดยทั่วไปในสังคมไทย ถือว่าบุตรเป็นบุคคลหลักที่จะให้การดูแลพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่า เมื่อได้อาศัยอยู่ร่วมกัน การเลี้ยงดูพ่อแม่ให้อยู่อย่างสุขสบายถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้น ผู้สูงอายุที่ได้อาศัยอยู่ร่วมกับบุตรย่อมสามารถวางมือจากการทำงานกิจกรรมต่างๆ ทั้งในด้านหน้าที่การงานรวมทั้งกิจกรรมภายในบ้าน โดยมีบุตรเป็นผู้รับภาระทำแทน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่อาศัยร่วมกับบุตรกับการทำกิจกรรมในครัวเรือน พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรทำกิจกรรมของครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร (เปรียบเทียบร้อยละ 77.0 กับร้อยละ 46.0) เมื่อทดสอบด้วยค่า F ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการศึกษาดังนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บุตรเป็นที่พึ่งที่ให้แก่ผู้สูงอายุในยามแก่เฒ่า เมื่ออาศัยอยู่ร่วมกัน บุตรย่อมต้องการทดแทนบุญคุณด้วยการเลี้ยงดูให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างสุขสบาย ไม่ต้องรับผิดชอบหน้าที่การงานรวมทั้งภาระต่างๆ ภายในบ้าน โดยบุตรจะเป็นผู้รับผิดชอบทำแทน ซึ่งต่างจากผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร ย่อมขาดบุคคลคอยดูแลช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆ ภายในบ้านจึงต้องรับผิดชอบทำเองทั้งหมดและแม้ผู้สูงอายุบางคนจะมีคู่สมรสเป็นผู้คอยช่วยเหลือ แต่ก็ไม่สามารถแบ่งเบาภาระได้ดีเท่ากับบุตรของตน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Peerasit Kamnuansilpa (1981: 58-61) ที่พบว่าผู้สูงอายุเห็นผลดีของการอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรเพราะบุตรจะสามารถช่วยเหลือตนได้ในหลายๆ ด้าน ซึ่งรวมถึงช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ ภายในบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีชีวิตที่ความมั่นคงในยามแก่ชรา

จึงสรุปได้ว่า การอยู่อาศัยร่วมกับบุตรมีอิทธิพลต่อการพัฒนาของการทำกิจกรรม

ในครัวเรือน ซึ่งผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรทำกิจกรรมในครัวเรือนน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ลักษณะภูมิหลังอื่นๆ

4.1 สภาวะสุขภาพ สภาวะสุขภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการทำกิจกรรมของบุคคลทุกเพศทุกวัย จากการศึกษาของ Cannidis (1989: 51) เกี่ยวกับผู้สูงอายุพบว่า สภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำกิจกรรม กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงจะทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง

ผลการศึกษานิตยสารที่ 21 ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพดีทำกิจกรรมในครัวเรือนคิดเป็นสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพปานกลางและไม่ดี เปรียบเทียบร้อยละ 53.0, 50.0 และร้อยละ 48.0 ตามลำดับ การที่ปรากฏผลเช่นนี้อาจเนื่องจากเมื่อบุคคลย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ สภาพร่างกายย่อมเสื่อมโทรมลง อวัยวะต่างๆ เริ่มทำงานไม่เป็นปกติ ทำให้เกิดการสูญเสียความสามารถทางกายและส่งผลให้ประกอบกิจกรรมใดๆ ได้น้อยลง ผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรง จึงสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในบ้านได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่สุขภาพอ่อนแอ และเมื่อทดสอบด้วยค่า F ปรากฏว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

แม้ผลการศึกษาปรากฏว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพดีทำกิจกรรมในครัวเรือนได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพไม่ดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 ร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามการทำกิจกรรมในครัวเรือน และลักษณะภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะภูมิหลัง	การทำกิจกรรมในครัวเรือน		รวม
	ทำกิจกรรมในครัวเรือน	ไม่ทำ	
<u>ลักษณะภูมิหลังทางประชากร</u>			
<u>เพศ</u>			
ชาย	44.0	56.0	100.0 (1,291)
หญิง	54.0	46.0	100.0 (1,818)
	F = 66.29 Significance = 0.00		
<u>อายุ</u>			
60-64 ปี	60.0	40.0	100.0 (1,052)
65-69 ปี	53.0	47.0	100.0 (838)
70 ปีขึ้นไป	39.0	61.0	100.0 (1,219)
	F = 28.46 Significance = 0.00		
<u>สถานภาพสมรส</u>			
อยู่กินกับคู่สมรส	54.0	46.0	100.0 (1,763)
ไม่ได้อยู่กินกับคู่สมรส (โสด หม้าย หย่า แยก)	45.0	55.0	100.0 (1,346)
	F = 14.38 Significance = 0.00		

ตารางที่ 21 (ต่อ) ร้อยละของผู้สูงอายุจากแนกตามการทำกิจกรรมในครัวเรือน และลักษณะ
ภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะภูมิหลัง	การทำกิจกรรมในครัวเรือน		รวม
	ทำกิจกรรมในครัวเรือน	ไม่ทำ	
ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ			
การทำงานเชิงเศรษฐกิจ			
ทำงานภาคเกษตรกรรม	60.0	40.0	100.0 (1,726)
ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม	61.0	39.0	100.0 (974)
ไม่ได้ทำงาน	44.0	56.0	100.0 (409)
	F = 2.84 Significance = 0.00		
สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน			
ต่ำ	53.0	47.0	100.0 (825)
ปานกลาง	48.0	52.0	100.0 (378)
สูง	43.0	57.0	100.0 (1,923)
	F = 16.55 Significance = 0.06		
ลักษณะภูมิหลังทางสังคม			
เขตที่อยู่อาศัย			
เขตเมือง	54.0	46.0	100.0 (544)
เขตชนบท	49.0	51.0	100.0 (2,565)
	F = 4.27 Significance = 0.04		

ตารางที่ 21 (ต่อ) ร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามการทำกิจกรรมในครัวเรือน และลักษณะ
ภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะภูมิหลัง	การทำกิจกรรมในครัวเรือน		รวม
	ทำกิจกรรมในครัวเรือน	ไม่ทำ	
<u>โครงสร้างของครัวเรือน</u>			
ครัวเรือนเดี่ยว	66.0	34.0	100.0 (1,145)
ครัวเรือนขยาย	41.0	59.0	100.0 (1,981)
	F = 82.54	Significance = 0.00	
<u>การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร</u>			
อาศัย	46.0	54.0	100.0 (2,747)
ไม่ได้อาศัย	77.0	23.0	100.0 (379)
	F = 45.40	Significance = 0.00	
<u>ลักษณะภูมิหลังอื่นๆ</u>			
<u>สภาวะสุขภาพ</u>			
ดี	53.0	47.0	100.0 (1,087)
ปานกลาง	50.0	50.0	100.0 (752)
ไม่ดี	48.0	52.0	100.0 (1,269)
	F = 1.47	Significance = 0.23	

จากผลการศึกษาในขั้นตอนแรกนี้ พบว่าตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การทำงานเชิงเศรษฐกิจ เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้างครัวเรือนและการอยู่อาศัยร่วมกับบุตร และเพื่อศึกษาว่าตัวแปรใดเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความผันแปรของการทำกิจกรรม

ในครัวเรือนได้ดีที่สุด จึงได้นำตัวแปรเหล่านี้มาทดสอบด้วยวิธีวิเคราะห์การจำแนกหมู่อีกครั้ง และนำเสนอผลไว้ในตารางที่ 22 ซึ่งปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุมีการผันแปรไปภายหลังปรับค่าหรือควบคุมตัวแปร ทั้งนี้พิจารณาจากค่าความสามารถของตัวแปรอิสระในการอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม (Eta) กับค่าความสามารถของตัวแปรอิสระในการอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามเมื่อควบคุมผลของตัวแปรอิสระอื่นๆ (Beta) ซึ่งผลจากการศึกษาพอสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความสามารถในการอธิบายการผันแปรของการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุลดลง (ยกเว้นตัวแปรเพศที่สามารถอธิบายได้มากขึ้น คือ จากค่า $\text{Eta}=0.09$ เป็นค่า $\text{Beta}=0.14$) ทั้งนี้เป็นเพราะ ในการควบคุมตัวแปรอิสระแต่ละครั้ง ตัวแปรที่นำมาควบคุมจะมีผลต่อการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงทำให้ความสามารถในการอธิบายการผันแปรของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตามลดน้อยลงไป และเมื่อเปรียบเทียบความสามารถของตัวแปรอิสระแต่ละตัวในการอธิบายการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุภายหลังควบคุมผลของตัวแปรอื่นแล้ว ปรากฏว่า ตัวแปรโครงสร้างของครัวเรือนมีความสามารถในการอธิบายการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุสูงที่สุด (ค่า $\text{Beta}=0.20$) รองลงมาได้แก่ เพศ (ค่า $\text{Beta}=0.14$) และอายุ (ค่า $\text{Beta}=0.13$) ตามลำดับ

การที่โครงสร้างครัวเรือนมีความสามารถในการอธิบายการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุได้สูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า แบบแผนของโครงสร้างครัวเรือนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ เพราะหากเป็นครัวเรือนเดี่ยว จะมีสมาชิกเพียงผู้สูงอายุหรือผู้สูงอายุกับคู่สมรสหรือผู้สูงอายุกับคู่สมรสและบุตรโสด ซึ่งต่างจากครัวเรือนขยายที่มีครอบครัวมากกว่าหนึ่งครอบครัวอีกทั้งอาจมีญาติอื่นๆ รวมอยู่ด้วย ทำให้มีผู้ช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ ภายในบ้านมากกว่า ดังนั้น ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยวจึงทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนขยาย ส่วนตัวแปรเพศซึ่งมีผลต่อการทำกิจกรรมในครัวเรือนเป็นอันดับรองลงมา ก็ชี้ให้เห็นเช่นเดียวกันว่า ความแตกต่างระหว่างเพศมีความสำคัญต่อการทำกิจกรรมภายในบ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะเพศชายจะมีหน้าที่หลักในการทำมาหากิน ส่วนเพศหญิงมีหน้าที่หลักในการเป็นแม่บ้าน แม้ปัจจุบันทั้งชายและหญิงจะช่วยกันทำมาหากินมากขึ้น แต่หน้าที่การงานต่างๆ ภายในบ้าน ก็ยังถือว่าอยู่ในความรับผิดชอบของผู้หญิง เป็นสำคัญ

และตัวแปรอายุซึ่งมีความสามารถในการอธิบายการทำกิจกรรมในครัวเรือนเป็นอันดับรองลงมา จากเพศ ก็แสดงให้เห็นว่า ระดับของอายุมีอิทธิพลอย่างสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมในบ้าน ได้แตกต่างกัน ถ้าผู้สูงอายุยังมีอายุน้อย ย่อมสามารถทำกิจกรรมใดๆ ได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ มาก เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้สูงอายุซึ่งมีอายุน้อยจะมีความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายเหลืออยู่ มากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก

ตารางที่ 22 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในครัวเรือน เพศ อายุ สถานภาพ สมรส การทำงานเชิงเศรษฐกิจ เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้างครัวเรือนและ การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนตัวอย่าง	ร้อยละของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมของครัวเรือน	
		ค่าที่ยังไม่ได้ปรับ	ค่าที่ปรับแล้ว
ค่าเฉลี่ยรวม = 50			
<u>เพศ</u>			
ชาย	1,299	45.0	42.0
หญิง	1,827	54.0	56.0
eta/beta		0.09	0.14
<u>อายุ</u>			
60-64 ปี	1,057	60.0	57.0
65-69 ปี	841	53.0	53.0
70 ปีขึ้นไป	1,228	39.0	42.0
eta/beta		0.18	0.13

ตารางที่ 22 (ต่อ) ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในครัวเรือน เพศ อายุ สถานภาพสมรส การทำงานเชิงเศรษฐกิจ เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้าง ครัวเรือนและการอยู่อาศัยร่วมกับบุตร

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนตัวอย่าง	ร้อยละของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมของครัวเรือน	
		ค่าที่ยังไม่ได้ปรับ	ค่าที่ปรับแล้ว
สถานภาพสมรส			
อยู่กับคู่สมรส	1,763	54.0	53.0
ไม่ได้อยู่กับคู่สมรส (โสด หม้าย หย่า แยก)	1,346	45.0	46.0
eta/beta		0.10	0.07
การทำงานเชิงเศรษฐกิจ			
ทำงานภาคเกษตรกรรม	825	60.0	57.0
ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม	378	61.0	57.0
ไม่ได้ทำงาน	1,228	54.0	46.0
eta/beta		0.16	0.10
เขตที่อยู่อาศัย			
เขตเมือง	544	54.0	54.0
เขตชนบท	2,565	49.0	49.0
eta/beta		0.03	0.03
โครงสร้างครัวเรือน			
ครัวเรือนเดี่ยว	1,178	66.0	63.0
ครัวเรือนขยาย	2,071	41.0	43.0
eta/beta		0.25	0.20

ตารางที่ 22 (ต่อ) ร้อยละของผู้สูงอายุ จำนวนตามการทำกิจกรรมในครัวเรือน เพศ อายุ สถานภาพสมรส การทำงานเชิงเศรษฐกิจ เขตที่อยู่อาศัย โครงสร้าง ครัวเรือนและการอยู่อาศัยร่วมกับบุตร

ลักษณะภูมิหลัง	จำนวนตัวอย่าง	ร้อยละของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมของครัวเรือน	
		ค่าที่ยังไม่ได้ปรับ	ค่าที่ปรับแล้ว
<u>การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร</u>			
อาศัย	2,859	46.0	48.0
ไม่ได้อาศัย	389	77.0	66.0
eta/beta		0.20	0.11
R squared			12.2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย